

22130169

SERBIAN A: LITERATURE – HIGHER LEVEL – PAPER 1
SERBE A : LITTÉRATURE – NIVEAU SUPÉRIEUR – ÉPREUVE 1
SERBIO A: LITERATURA – NIVEL SUPERIOR – PRUEBA 1

Wednesday 8 May 2013 (morning)
Mercredi 8 mai 2013 (matin)
Miércoles 8 de mayo de 2013 (mañana)

2 hours / 2 heures / 2 horas

INSTRUCTIONS TO CANDIDATES

- Do not open this examination paper until instructed to do so.
- Write a literary commentary on one passage only.
- The maximum mark for this examination paper is *[20 marks]*.

INSTRUCTIONS DESTINÉES AUX CANDIDATS

- N'ouvrez pas cette épreuve avant d'y être autorisé(e).
- Rédigez un commentaire littéraire sur un seul des passages.
- Le nombre maximum de points pour cette épreuve d'examen est *[20 points]*.

INSTRUCCIONES PARA LOS ALUMNOS

- No abra esta prueba hasta que se lo autoricen.
- Escriba un comentario literario sobre un solo pasaje.
- La puntuación máxima para esta prueba de examen es *[20 puntos]*.

Напиши књижевни коментар на један од следећих текстова:

1.

Сви смо притиснути тежином очеве погане гукe на грлу од које копни и тањи се као притка за дозрели грах. Топи се пред нашим очима а да му нико не зна бекнути ни ријечи. Распукла очева рана цвјета и распрскава се на све стране. Нека му отров излази из меса. По рубовима се хвата кора, стврдњава се у густу слуз. Из ње зјапи црна сукрвица, стеже му душник и ђаволски покреће болове – преобраћа оца у карикатуру. Живац који иде од уха и грана се по лицу – окува му главу, титра и сијева пуноћом отрова и чемера. Љуто га опомиње на крхкост живота. Рана очеве, која изнова и напречац букну – задобио је у потоњем рату – сада га враћа у блатњавае ровове да се присјети свих страдања и мука. Тако се живот заокружава и сроста у патњу. Док су се, готово преко ноћи, сви изјашњавали: ко је за Тита а ко за Стаљина, отац је јечао и тако изазивао Шпирову сујету. Ништио је сваку политику, чинио је лажном при својој муци. «Ко зна зашто он јечи и за ким све жали?!» говори Шпиро који би био спреман да га одмах испита и ухапси да може. Али се и он плаши очеве погане болести, црне као отров атомске бомбе бачене на Хирошиму. Болеснику не би лијека.

[...]

15 Мајка не кука већ цвили. Јелисавета плаче и тужи, помиње претке (неким брка имена) заклинајући их и опомињући да се на оном свијету лијепо гледају. [...] Пала на кућни праг, онако у црњадџи поклопила улаз, па не да никоме ни да уђе ни да изађе.

Тек када мрца уредно окупаше (да не улазимо у појединости јер све је кукњава и патња), увише га у нови бијели чаршаф и спустише у Угљешин сандук (Угљеша је пијан и не схвата догађај); жене у црњадџи одмах нападоше на старе шкриње и фиоке тражећи очеву слику. Јешна зарива нокте у ткање и с напором извлачи кашете испод кревета. (Искупи се маса свијета за трен, ту су и они којима отац никада није рекао ни: «Помоз-Бог!») Ко се не би закleo да је отац стајао усликан на заједничкој породичној слици која је висила изнад кревета? А сада се сви чуде и крсте како тај лик са слике нестане [...] Све испретураше али слике нигдје, као да се није сликао ни за војну буквицу. «Како ћемо га оплакати, како ће тужалка набрајати када нема слике? У шта ће гледати? Пукнуће брука!» виче Госпава. Јер мртвац се у Херцеговини, кад човјек умре од тешке болести или се утопи, одмах затрпава и забрављује. Спречава се болест да не изађе кроз сандук који се ушипљује, а понекада и воском спајају се даске.

30 Усред тог тражења, превртања и рушења Челава у штали снажно рикну и исказа сву крављу бол. Жедна је, прејела се соли [...] Када све тумбе изокренуше што је годинама кућено и остављано, Госпава (која циља право у моје чело) викну: «Нека мали стане уз сандук – чити је отац, ко да му је главу откино! У њега нека гледају док мрца оплакују!» Свима лакну. Њен глас одзвони као спасење, као да се нешто одломи и пред ноге им паде.

35 Смањеше се општа пометња и збуњеност [...] Онако умрљаног и уплаканог, зграбише ме двије жене и почеше да ме свлаче. Јешна вуче џемпер на ову, Госпава на ону страну. Не боли их што глава не може да ми прође и што поруби режу као оштрица ножа [...] Узалуд се отимам и кријем, скинуше ме до голе коже. Као да сам из мајке испао, једино нема слузи ни пометине. Видим како очеву одјећу износе из куће – боље рећи за крајеве је вуку, бацају на гомилу и перу по хиљаду пута руке. Зграбише ме напречац и скуљаше у лимени шкип с врућом водом, у онај исти у којем су малочас оца окупали. [...]

Дрљају ме ноктима и судоперама, притискају. Неко рече да је мртавац спреман. Тај исти ме зграби и посади уз очев сандук. Три жене у црњаци клекнуше крај лијеса; мараме им саме попадале на земљу. Као да су се зажељеле плача и кукњаве. Нека Косара тужећи рече да ће дух умрлог остати у мајсторијама које је иза себе оставио. Описује му стас, лице, руке, ноге, као да је била смртно заљубљена у њега. (Мајка би цркла од љубоморе да је при свијести. Можда би је ћушнула од сандука.)

[...]

Ријеч узео Шпиро, управник задруге. Гледа негдје високо изнад свију нас. Не допиремо му до ока. Као да ће се обратити самом Богу. Бечи му се замашћени врат од задружног кајмака. Он похвали мрца, тек га спомену, а потом рече: «Све ибеовске заблуде – збрисаће земља!» И одмах пређе на говор о изградњи језера, поправкама школе и уређењу новог гробља.

[...]

Ту мало и оца дира, али је одмакао у говору па га не спомиње. Народ се утишава, нарикаче не знају да ли и даље да плачу. Кад заврши говор о путу, Шпиро застаде. Као да је ту очекивао плесак макар ђака, али нема ни њих ни учитеља. С леђа га гура његов помоћник, опомиње га да мрца треба закопати. Али Шпиро тјера своје. Може му се, тако га је запало. Ипак, неће ничија довијека!

Кум Никодије, који ме додирује лактом, чим тужалке завршише кукњаву и набрајање, подиже ме и хтједе да ме спусти у раку. А кад дође к себи, кад видје шта ради, горко заплака ... Тек када схвати да сам жив и да сам само очева слика за оплакивање.

Радослав Братић, *Слика без оца* (1985)

2.

ЊЕНЕ СУ МИСЛИ ПТИЦЕ

Њене су мисли птице а сенке успомене,
Још најдивнија сенка обала које беже,
Ево љубавне сенке између ње и мене,
И тежа од мог тела та сенка по њој леже.

5 Једна је земља тад ноћ, а друга је сјај зоре,
На једну спустим образ, она јеца од бола;
Гле, та ноћ ко земља да је, тај дан ко сјајно море
Покрију њено тело ако јеца од бола.

А та девојка гледа зеницом успомена,
10 Преко последње ноћи чуда, мешања у том срцу,
Последње ноћи чуда што губи крв у вина
Гле ова ноћ ко ја брише мора у срцу.

Бришу се неба и мора, и Африка и Шпанија,
И онај тихи, тихи звук јединих пољубаца,
15 Јесења боја цвећа, и бол и значај свих линија,
И плач што узри тад на последњи замах рубаца.

Само је она верни дах ил' горки укус воћа,
Јер за њу горе ови сати ко оно тамно грожђе,
Кад једним ускликом неба би сурвана самоћа
20 И, мање смртоносно од мисли, кад птице поби гвожђе.

Растко Петровић, *Српском књижевном гласнику* (1931)
